

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ФІКСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Антонюк П.Є., кандидат юридичних наук, професор кафедри криміналістики та судової медицини НАВС.

Кримінальний процесуальний закон України регламентує порядок застосування технічних засобів для фіксування кримінального провадження.

Так, відповідно до ст. 103 КПК України (Форми фіксування кримінального провадження) визначається, що процесуальні дії під час кримінального провадження можуть фіксуватися на носії інформації за допомогою технічних засобів. Прийняття рішення про фіксацію процесуальної дії за допомогою технічних засобів під час досудового розслідування, в тому числі під час розгляду питань слідчим суддею, законодавець покладає на особу, яка проводить відповідну процесуальну дію (ст. 107 КПК України). При цьому визначає, що за клопотанням учасників процесуальної дії застосування технічних засобів фіксування є обов'язковим. В той же час є обов'язковим фіксування кримінального провадження за допомогою технічних засобів в суді під час судового провадження.

Використовуючи конструкцію «технічні засоби для фіксування кримінального провадження», законодавець не визначає її змісту в цілому, вдаючись лише до конкретизації щодо фіксування судового засідання за допомогою саме звукозаписувального технічного засобу (ст. 27 КПК України).

Аналізуючи положення ст. 105 КПК України (Додатки до протоколів), можна зробити висновок, що під технічними засобами фіксації процесуальних дій в досудовому розслідуванні законодавець розуміє звукозаписувальні та відеозаписувальні технічні засоби.

Зважаючи на безпосередність дослідження доказів судом та значення його результатів для кримінального провадження, порядок

фіксування кримінального провадження за допомогою технічних засобів в суді під час судового провадження здійснюється відповідно до наказу Державної судової адміністрації України від 20.09.2012 «Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання)». Затверджена інструкція встановлює єдиний порядок роботи зі звукозаписувальними технічними засобами фіксування судового процесу, вимоги до них, зберігання, копіювання, дублювання та використання інформації, яка відображає хід судового засідання в судах загальної юрисдикції (крім Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів). Зазначений нормативний акт не лише визначає основні терміни та поняття, що виключає можливість їх інтерпретації, а й встановлює технічні вимоги щодо комплексу звукозапису та спеціального обладнання.

Відсутність подібних нормативних актів щодо здійснення технічної фіксації процесуальних дій у досудовому розслідуванні, з одного боку, розширює технічні можливості учасників процесу, з іншого, надає можливість різноманітних «тактичних ходів» для недобросовісної сторони захисту.

Сучасний рівень науково-технічного прогресу характеризується прагненням всіх технічних засобів до багатофункціональності. Так, сучасні гаджети здатні одночасно забезпечити функції: звукофікації; відеофіксації; накопичення, обробки та тиражування будь-якої інформації; комунікації; відтворення інформації різного виду тощо. Цілком логічно, що сучасні технології проникають у всі сфери життєдіяльності людини, в тому числі й в кримінальне судочинство. Більш того, навички роботи з такими технічними засобами із спеціальних знань трансформувалися в життєво необхідні знання, а конструкція таких технічних засобів забезпечує їх зручність, мобільність, портативність.

Тому логічним вбачається, що сучасний слідчий, маючи в кармані смартфон, а в робочій папці планшет, прийме рішення про недоцільність залучення спеціаліста для фіксування окремих

процесуальних дій, а виконає це самостійно, використовуючи власний технічний засіб.

З огляду на відсутність будь-яких обмежень в кримінальному процесуальному законі щодо властивостей технічних засобів, які використовуються для фіксування кримінального провадження, та іншого порядку застосування технічних засобів на відомчому рівні, заяви сторони захисту щодо неправомірності застосування суб'єктом розслідування «невідповідних» технічних засобів є цілком безпідставними.

Але, використовуючи сучасні багатофункціональні технічні засоби для фіксування кримінального провадження, слідчий (прокурор) повинен пам'ятати та дотримуватися вимог ч. 3 ст. 107 КПК України щодо необхідності збереження у матеріалах кримінального провадження оригінальних примірників технічних носіїв інформації зафіксованої процесуальної дії, резервні копії яких повинні зберігатися окремо.

В аспекті застосування технічних засобів для фіксування кримінального провадження, на наш погляд, є актуальним правильне розуміння «безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії», за умови дотримання якого законодавець навіть дозволяє суб'єкту розслідування проводити окремі слідчі (розшукові) дії без участі понятих (ч. 7 ст. 223 КПК України).

Спілкування зі слідчими Національної поліції України під час проходження ними курсів з підвищення кваліфікації показало, що багато слідчих сприймають положення щодо безперервності відеофіксації безпосередньо, забезпечуючи його виконання шляхом включення технічного засобу фіксації на початку слідчої (розшукової) дії та його вимкнення по закінченню слідчої (розшукової) дії після складання протоколу. Таке розуміння перетворює матеріали відеозапису на багатогодинний відеосюжет, який спотворює сутність криміналістичного відеозапису та в жодній мірі не сприяє процесу розслідування.

«Безперервний» відеозапис передбачає дотримання процесуальних, організаційних та методичних вимог щодо застосування

технічного засобу відеофіксації під час проведення слідчих (розшукових) дій, а не відсутність зупинок у його роботі під час проведення слідчої (розшукової) дії. Так, всі зупинки відеофіксації, обумовлені специфікою проведення окремої слідчої (розшукової) дії (переміщення учасників слідчого експерименту з кабінету слідчого на місце проведення слідчого експерименту; переміщення учасників пред'явлення для впізнання на місце розташування будівлі чи ділянки місцевості, що пред'являється для впізнання; перерви при проведенні допиту тощо) повинні відбуватися за вказівкою слідчого з відповідним відображенням в протоколі та «на камеру», з обов'язковим зазначенням причини зупинки відеозапису, часу зупинки, місця зупинки тощо. При поновленні відеозапису після усунення причини зупинки, слідчий фіксує умови продовження ходу проведення слідчої (розшукової) дії (час, місце, учасників тощо) як в протоколі, так і на технічний носій інформації.

Саме такий порядок забезпечить правомірність проведення слідчої (розшукової) дії, застосування технічних засобів для її фіксації та допустимість використання результатів її проведення в процесі встановлення істини в кримінальному провадженні.